

Síntomes de putrefacció cultural

VICENTE A. JIMÉNEZ / CATALÀ ROCA / EL TEMPS

El trio Fuster-Pla-Moll no ha tingut substituït.

La cultura literària catalana ha vist aparèixer símptomes de putrefacció. Poden indicar que ha iniciat un camí empobridor sense retorn. Els agents destructors actuen amb total impunitat.

Una prestigiosa professora universitària d'italià vinguda de les Castelles, en descobrir que l'editorial Columna havia publicat una traducció catastròfica del *Zibaldone* de Leopardi -infidel, incompreensible i amb un català macarrònic-; que la traductora era professora titular d'italià de la Universitat de Barcelona; que l'editor era un famós escriptor, i que la traducció havia merescut el premi *Serra d'Or* de traducció, va comentar que el cas podia ser el símptoma que la cultura catalana

iniciava un camí sense retorn cap a la seva desaparició.

Sigui o no un camí sense retorn, el cas indica, si més no, que alguna cosa està podrida en el regne cultural català. Ni l'editor s'havia esforçat per comprovar la qualitat de la traducció; ni cap dels membres del jurat del premi no l'havia llegit amb prou atenció, tot i que la traducció ja grinyolava des de la primera frase i des del títol; ni la universitat havia establert mecanismes per impedir que una persona incompetent arribés a ser-ne titular.

No és un cas excepcional. S'ha repetit en una altra universitat, la Pompeu Fabra. La col·lecció que ha creat, la "Biblioteca Pompeu Fabra", s'ha rifat, de forma continuada, de Shakespeare, Stendhal, l'Abbé Prévost i Maquiavel, amb notes a peu de pàgina d'incultura enciclopèdica, sense que cap rector no aturés el desastre, desastre en part ja previst, atès que un dels traductors, concretament el de Shakespeare -professor universitari, també- ja havia mostrat les seves gravíssimes mancances amb els Shakespeares que havia traduït i amb la seva versió de l'*Alicia al país de les meravelles*, i, a més, amb un diccionari bilingüe anglès-català afusellat d'un diccionari anglès-castellà.

Ara tenim doncs que el català deu ser l'única llengua del món que haurà passat de tenir traduccions dignes i fiables de Shakespeare i del conte de Lewis

Carroll, a tenir-ne de vergonyants, publicades per universitats, o per editorials de prestigi, amb total impunitat.

A cap dels responsables no els ha caigut la cara de vergonya. Poden passejar tranquil·lament pels carrers de la societat cultural sense por a ser interpellats: cap persona del seu voltant no els retreurrà res. Entre d'altres raons, perquè una gran part -la majoria?- de les persones del seu entorn prefereixen el castellà al català com a llengua de comunicació amb la cultura universal i viuen al marge del que fa la llengua catalana en aquest àmbit.

Sigui o no un camí sense retorn, el fet és que és un mal camí. Potser el mal és únicament universitari. Però com que els editors hi confien... L'editor Josep Vergés va confiar-hi i el resultat va ser el volum dels *Índexs Pla*. L'Institut d'Estudis Catalans van confiar en les noves fornades de lingüistes universitaris i el resultat ha estat el DIEC. (Com que hi han continuat confiant, el DIEC2, es descobrirà més tard o més d'hora, serà un altre desastre, més gros i escandalós encara que el primer).

Tusquets Editors també van refiar-se d'un professor universitari i el resultat ha estat la lamentable versió del *Contra Sainte-Beuve* de Marcel Proust, publicada per Tusquets al mateix temps que la versió castellana, aquesta sí, impecable.

Adéu als grans lingüistes. Quan, als anys seixanta, Josep Pla va suggerir el nom d'un escriptor illenc per escriure, conjuntament amb ell i Joan Fuster, a la pàgina tres d'un diari de Barcelona, i així construir un espai periodístic representatiu dels Països Catalans, va donar el de Francesc de Borja Moll, un lingüista. Quaranta anys després, si calgués donar el nom d'un lingüista català capaç d'escriure articles, en català o en castellà, al costat de plomes tan esmolades com les d'un Pla o d'un Fuster, que fossin rodons i modèlics en el domini expressiu de la llengua com els Moll, ho tindria molt difícil: el lingüista humanista, el lingüista escriptor, el lingüista filòleg, ha desaparegut, o viu amagat. Curiosament, quan tenim més lingüistes que mai.

La corda Fabra-Moll-Coromines, paral·lela a la dels filòlegs (Rubió i Balaguer, Batllori, Casacuberta, Bohi-

El català deu ser l'única llengua del món que ha passat de tenir traduccions dignes dels clàssics a publicar-ne de matusseres

gas, Romeu i Figueras i Riquer), s'ha tallat. L'actual universitat -i de retruc l'IEC- ha permès, en aquests anys de creixement acadèmic monstruós, que persones amb una formació humanística insuficient es fessin llicenciats i doctors en lingüística i, fins i tot, arribessin a gestionar els òrgans reguladors de la normativa lingüística.

Quan aquestes persones gosen escriure articles periodístics o pròlegs, fan servir un català ortopèdic que, a més a més, acostuma a estar farcit de carallotades, de badades expressives dignes de figurar en una antologia de rucades. Són inconscients -això agreuja el tema- del català que fan servir, perquè sinó, no el farien servir, i són tan tibats i creguts que no tenen la humilitat de sotmetre els seus textos a un corrector -els faria vergonya- preparat.

Carles Riba no creia, escriu en el pròleg de la segona edició del Diccionari Fabra, que la curiositat literària del Mestre hagués mai passat gaire de la mesura mínima exigible en l'honnête homme. Joan Coromines va llegir la frase "amb horror", perquè sabia que Fabra era un home de gran cultura,

La tradició dels lingüistes de gran cultura humanista, la dels Pompeu Fabra, Francesc de Borja Moll, i Joan Coromines, s'ha trencat

amb un gust literari ben definit, però que mai no el va exhibir en cenacles i tertúlies per no ferir els que haurien discutit les seves preferències. En aquell temps havia d'imposar les seves propostes normatives i no podia crear-se enemics.

Ara, cap Riba no podria escriure que els successors del Mestre tenen la curiositat literària mínima exigible en l'honnête homme.

Filòlegs matussers. En contrapartida, l'especialització, o la divisió entre lingüistes i filòlegs, ha portat molts filòlegs a desinteressar-se per la llengua i l'estil dels escriptors i, per tant, a convertir-se, incapços d'analitzar la personalitat de cada escriptor, en simples historiadors de la literatura que veuen el fenomen literari com una calaixera plena de calaixets designats per etiquetes.

Quan han dirigit l'edició de textos, han fet grans animalades. Més que editar textos, els han grapejat. Alguns d'ells s'han trobat finalment en el mateix lloc que els actuals lingüistes, el de l'expressió escrita ortopèdica, farcida de tòpics i mancada d'elegància expressiva.

Manca de relleus. A tota aquesta situació, caldria afegir-hi la manca de relleu dels grans escriptors i intel·lectuals. No han estat substituïts, pel que fa a la repercussió de la seva obra i del seu mestratge, ni Fuster ni Pla. Ni Moll ni Coromines. Ni Riba ni Espriu.

En poesia, després d'Estellés i Martí i Pol no ha aparegut cap poeta de similar volada i popularitat. En narrativa, sí que hi ha escriptors que, tot i les dificultats, han pogut imposar, poc o molt, la seva obra, però són majoria els que, tot i publicar llibres amb regularitat, tenen, a més de pocs lectors, tota l'obra passada caiguda en l'oblit. I són minoria els autors que es mantenen fidels a l'editor: el descontentament, la insatisfacció i la frustració fa que molts autors saltin d'editor en editor a la recerca del professional que l'ajudi a trobar el que sovint és impossible, per raons diverses, l'encaix òptim a la societat.

Lluís Bonada